

Sygn. akt I ACa 89/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 31 maja 2016 r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący :	SSA Piotr Wójtowicz
Sędziowie :	SA Joanna Naczyńska (spr.) SO del. Joanna Głogowska
Protokolant :	Małgorzata Korszun

po rozpoznaniu w dniu 17 maja 2016 r. w Katowicach

na rozprawie

sprawy z powództwa Syndyka Masy Upadłości (...) Spółki Akcyjnej w upadłości likwidacyjnej w K.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych w W.

o zapłatę

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Katowicach

z dnia 25 lutego 2014 r., sygn. akt II C 492/13,

- 1) oddala apelację;
- 2) zasądza od powoda na rzecz pozwanego 5.400 (pięć tysięcy czterysta) złotych z tytułu kosztów postępowania apelacyjnego i kasacyjnego.

SSO del. Joanna Głogowska	SSA Piotr Wójtowicz	SSA Joanna Naczyńska
---------------------------	---------------------	----------------------

Sygn. akt I ACa 89/16

UZASADNIENIE

Syndyk Masy Upadłości (...) SA w upadłości likwidacyjnej w K. - na podstawie art. 405 k.c. - domagał się zasądzenia od pozwanego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w W. 141.236,99zł z ustawowymi odsetkami od 9 lutego 2013r.

Sąd Okręgowy w Katowicach (wyrokiem z 25 lutego 2014r.) oddalił powództwo ze względu na brak przesłanek bezpodstawnego wzbogacenia, a Sąd Apelacyjny w Katowicach (wyrokiem z 23 października 2014r.) oddalił apelację powoda.

Rozstrzygnięcia te zapadły po ustaleniu, iż przed ogłoszeniem upadłości, w 2007r. (...) SA wpłaciła w imieniu (...) sp. z o.o. na rachunek pozwanego: 114.567,15zł z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne, a 26.669,84zł z tytułu składek na ubezpieczenie zdrowotne, Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych. Zapłata nastąpiła z rachunku (...) spółki (...), w treści przelewów wskazano NIP spółki (...). Środki te pozwany w części przekazał na odpowiednie fundusze, a w pozostałej części wydatkował. Sąd Okręgowy przyjął, iż w tej sytuacji bezpodstawnie wzbogaconą jest spółka (...), a nie pozwany. Argumentację tę podzielił Sąd Apelacyjny, podkreślając również, iż pozwany przyjął świadczenie w sposób definitywny, nie zamierza go zwracać oraz, że świadczenie powoda doprowadziło do umorzenia zobowiązań publicznoprawnych (składkowych) spółki (...). Zaakcentował, iż pozwany nie jest bezpodstawnie wzbogacony w zakresie kwoty 26.669,84zł także i z tej przyczyny, że środki te pobrał nie na swoją rzecz, a na rzecz innych podmiotów – Narodowego Funduszu Zdrowia, Funduszu Pracy i Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych i tym podmiotom je przekazał. Sąd Apelacyjny zauważył nadto, iż wydatkując środki wpłacone przez spółkę (...), pozwany nie musiał liczyć się z obowiązkiem ich zwrotu.

W skardze kasacyjnej, powód zarzucił Sądowi Apelacyjnemu naruszenie art. 61 ust. 1 Ordynacji podatkowej w zw. z art. 31 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych i art. 405 k.c., a to powołując się na obowiązek honorowania wpłat należności publicznoprawnych tylko od podmiotów do nich ex lege zobowiązanych. Wywodził, iż przyjęcie składek na ubezpieczenie społeczne od innego podmiotu, niż płatnik tych składek, prowadzi do bezpodstawnego wzbogacenia po stronie ZUS, kosztem podmiotu wpłacającego. Sąd Najwyższy uchylił wyrok Sądu Apelacyjnego i sprawę przekazał do ponownego rozpoznania, zalecając dokonanie oceny istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy powiązań prawnych między powodem a spółką (...), w szczególności treści łączącego te podmioty porozumienia i jego skutków w sferze publicznoprawnej – w świetle przepisów Ordynacji podatkowej i treści decyzji ZUS z 31 maja 2011r. umarzającej postępowanie z wniosku powoda o stwierdzenie nadpłaty i w sferze prywatnoprawnej.

Sąd Apelacyjny ponownie rozpoznając sprawę, zgodnie z zaleceniem Sądu Najwyższego uzupełnił postępowanie dowodowe i w oparciu o treść decyzji ZUS z 31 maja 2011r. (z której dowód został już uprzednio przeprowadzony, a treść nie była kwestionowana) i zeznania świadka A. G., który pełnił funkcję prezesa spółki (...) w latach 2005-2007, ustalił iż spółka (...) pod koniec 2006r. utraciła płynność płatniczą; by nie zwracać dotacji w kwocie 375.000zł, którą otrzymała na utworzenie miejsc pracy, musiała utrzymać zatrudnienie ponad 20 pracowników jeszcze przez część 2007r. W tym celu porozumiała się i zawarła ze spółką (...) umowę o współpracy, na podstawie której pracownicy spółki (...) mieli wykonywać prace na rzecz spółki (...), która zobowiązała się pokrywać koszt wypłat wynagrodzeń za pracę tych pracowników, a nadto odprowadzać od tych wynagrodzeń podatki oraz składki ZUS. Umowę w imieniu spółki (...) zawarł prezes A. G., a w imieniu spółki (...) prezes A. C.. Umowa była realizowana w ten sposób, że front robót dostosowywany był do potrzeb spółki (...) i uzgadniany był przez kierowników obu spółek (... i (...)). Nie zmieniło się miejsce świadczenia pracy (pracownicy nadal pracowali na tej samej hali). Nadzór nad pracownikami sprawowany był przez spółkę (...). Spółka (...) prowadziła ewidencję zatrudnienia, ustalała wysokość wynagrodzenia i przygotowywała listy płac. Wynagrodzenia były wypłacane pracownikom w gotówce ze środków spółki (...) i przez pracownika spółki (...). Uzgodniono tak, ponieważ spółka (...) miała zajęty rachunek bankowy. Zgodnie z umową spółka (...) ze swoich środków odprowadzała też (obliczone przez spółkę (...)), od tych wynagrodzeń składki na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne, Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych. Płacąc te składki za spółkę (...), spółka (...) działała z pełnym rozeznaniem, nie wpłaciła tych kwot omyłkowo, ani też jako płatnik tychże składek. Z ksiąg (...) spółki (...) nie wynika, aby spółka ta otrzymała od spółki (...) środki w celu wpłaty ich na rachunek pozwanego, z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne. Syndyk nie odnalazł nie tylko takich rozliczeń kasowych, ale i memoriałowych. Poza sporem pozostawało, iż powód zwrócił się do ZUS o stwierdzenie nadpłaty w składkach na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne, Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych. ZUS decyzją z 31 maja 2011r. odmówił stwierdzenia nadpłaty i umorzył postępowanie.

Poddając poczynione w sprawie ustalenia faktyczne, ponownej ocenie prawnej, Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Powód, uzasadniając swe roszczenie odwołuje się wykładni przepisów art. 61 § 1 i art. 59§1 pkt. 1 ustawy z 29 sierpnia 1997r. Ordynacja podatkowa (w brzmieniu obowiązującym w datach dokonywania spornych przelewów; aktualny tekst jedn. Dz.U. z 2015r., poz. 613 ze zm.) stosowanych w odniesieniu do składek na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne, Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych poprzez art. 31 i 32 ustawy z 13 października 1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych (w brzmieniu obowiązującym w dacie dokonywania spornych przelewów; aktualny tekst jedn. Dz.U. z 2015r., poz. 121 ze zm.). Z przywołanego przez powoda art. 59§1 pkt. 1 Ordynacji podatkowej wynika, że zobowiązanie podatkowe wygasa przez zapłatę podatku, a art. 61§1 Ordynacji podatkowej, że podatnicy i płatnicy prowadzący działalność gospodarczą, obowiązani do prowadzenia księgi rachunkowej lub podatkowej księgi przychodów i rozchodów (chodzi wyłącznie o te dwie formy ksiąg podatkowych), dokonują zapłaty (wpłacenia) podatków związanych z ich działalnością gospodarczą w formie polecenia przelewu. Powód akcentuje wykładnię tychże przepisów, na tle której prezentowane jest w doktrynie (L. Eteł, Komentarz do art. 61 ustawy - Ordynacja podatkowa; Lex 2013) i praktyce orzeczniczej (uchwała NSA z 26 maja 2008 r., sygn. akt I FPS 8/07; ONSAiWSA 2008, nr 5, poz. 79) stanowisko, iż zapłata podatku obciążającego podatnika przez inną osobę nie prowadzi do wygaśnięcia zobowiązania podatkowego wobec podatnika. Stanowisko to wywodzone jest z tego, iż podatek jest świadczeniem publicznoprawnym, którego w drodze czynności cywilnoprawnych nie można przenieść na inną osobę niż podatnik, nawet za jej zgodą (wyrok NSA z dnia 6 marca 1998 r., I SA/Lu 192/97, POP 1999, z. 4, poz. 114). W związku z czym taka "zapłata" za podatnika nie może prowadzić do wygaśnięcia zobowiązania podatnika, a osoba, która zapłaciła, może domagać się - w zależności od okoliczności - zwrotu świadczenia nienależnego albo zwrotu nadpłaconego podatku.

Niemniej, po pierwsze: w doktrynie prawa podatkowego (A. Huchla; Komentarz do art. 59 ustawy Ordynacja podatkowa; 2003) i praktyce orzeczniczej (wyrok NSA z dnia 17 marca 1998 r., SA/Łd 1676/96, POP 2000, nr 6, poz. 167) prezentowany jest też pogląd odmienny. Mianowicie, iż ustawa nie zastrzega, że zapłata podatku musi być dokonana osobiście przez podatnika. W związku z czym dokonać jej może za podatnika również osoba trzecia [chodzi tu o osobę trzecią w znaczeniu potocznym, a nie w rozumieniu art. 107 Ordynacji podatkowej], a zobowiązanie osoby trzeciej do uiszczenia za inną osobę kwot odpowiadających ciężącym na niej podatkom może wynikać z umów cywilnoprawnych". Oprócz odwołania się do wykładni literalnej art. 59 §1 pkt. 1 i art. 61 § 1 Ordynacji podatkowej, stanowisko to uzasadniają względy praktyczne, takie jak potencjalna różnorodność stosunków prawnych łączących podatników z innymi podmiotami, ochrona interesów fiskalnych, a także (niekiedy) praktyczna podmiotowa niesprawdzalność wpłaty, które przemawiają za dopuszczeniem takiego trybu zapłaty i uznaniem skutku w postaci wygaśnięcia zobowiązania podatkowego. Przy czym podkreśla się też, iż zapłata podatku przez osobę trzecią musi wynikać ze stosunku cywilnoprawnego o treści odpowiadającej sposobowi rozliczeń między zainteresowanymi podmiotami. Już przyjęcie tego stanowiska, przemawia przeciwko uwzględnieniu żądania pozwu.

Po wtóre, nie może ująć uwagi, iż rozpatrywana sprawa nie dotyczy podatków, a składek na ubezpieczenie społeczne, zdrowotne, Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych, do których przepisy Ordynacji podatkowej (art. 61§1 i art. 59 §1 pkt. 1) stosuje się jedynie odpowiednio, a nadto, że rozpatrywana sprawa nie dotyczy podatnika podatku, a płatnika tychże składek, jak i nie może ująć uwagi, że prezentowana przez powoda wykładnia art. 61§1 i art. 59 §1 pkt. 1 Ordynacji podatkowej wiązana jest z istotą obowiązku podatkowego podatnika, definiowanego w art. 4 Ordynacji podatkowej, z którego wywodzi się osobisty charakter świadczeń podatkowych i niemożność jego przeniesienia na inną osobę w drodze czynności cywilnoprawnej, które byłoby skuteczne w sferze publicznoprawnej. Ten zaś przepis (art. 4 Ordynacji podatkowej) nie znajduje odpowiedniego zastosowania do składek na ubezpieczenie społeczne, zdrowotne, Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych (do jego stosowania nie odsyła art. 31, ani 32 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych). Przepisy ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych nie nadają składkom na ubezpieczenie społeczne materialnie charakteru „osobistego świadczenia” płatnika. Normują jedynie formalnie sposób ich zapłaty oraz odpowiedzialność za niedopełnienie obowiązków płatnika tych składek. W szczególności obowiązki płatnika składek normuje art. 46 ust.1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Stosownie do tego przepisu płatnik składek jest obowiązany według zasad

wynikających z przepisów ustawy obliczać, potrącać z dochodów ubezpieczonych, rozliczać oraz opłacać należne składki za każdy miesiąc kalendarzowy. Składki te płatnik wpłaca na wskazane przez Zakład rachunki bankowe odrębnymi wpłatami, w podziale na: ubezpieczenia społeczne; ubezpieczenie zdrowotne oraz Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych (art. 47 ust.4 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych), w formie bezgotówkowej, tj. w drodze obciążenia rachunku bankowego płatnika składek (art. 47 ust. 4b ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych). Zauważenia zatem wymaga, iż art. 47ust.4b) ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych jest regulacją szczególną, de facto wyłączającą stosowanie art. 61 §1 Ordynacji podatkowej w odniesieniu do składek na ubezpieczenie społeczne. Powyższe konkluzje prowadzą do wniosku, iż podstawą żądania pozwu jest regulacja art. 405 k.c. w zw. 47 ust. 4b i art.59§1 pkt. 1 Ordynacji podatkowej stosowanym poprzez art. 31 i art. 32 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, co podważa proste odwołanie się do dorobku doktryny i orzecznictwa odnoszącego się do wykładni art. 59§1 pkt. 1 i 61 §1 w zw. z art. 4 Ordynacji podatkowej, dokonywanej na gruncie prawa podatkowego, a w konsekwencji podważa też argumentację powoda, przytoczoną na poparcie pozwu.

Po trzecie, przeprowadzone w sprawie postępowanie dowodowe wykazało, iż spółki (...) łączył stosunek cywilnoprawny - „umowa o współpracy”. Na podstawie tej umowy spółka (...) dokonała swego rodzaju „transferu” pracowników, a spółka (...) zobowiązała się zapłacić tym pracownikom wynagrodzenie za świadczoną pracę i zobowiązała się ponieść koszt obciążeń publicznoprawnych od tychże wynagrodzeń (podatki, składki na ubezpieczenie). Składki, będące przedmiotem sporu, zostały zatem zapłacone przez spółkę (...) (z jej rachunku bankowego) za spółkę (...) w wykonaniu łączącej te spółki umowy o współpracę. Umowa ta w sferze cywilnoprawnej była skuteczna (gdyby spółka (...) opłaciła składki na ubezpieczenie, to mogłaby, odwołując się do treści tej umowy skutecznie dochodzić równowartości wpłaconych kwot od spółki (...)). Spółka (...) wywiązała się z swych zobowiązań cywilnoprawnych względem spółki (...) świadcząc – według wskazania spółki (...) na rachunek osoby trzeciej. Prawo cywilne dopuszcza taki sposób rozliczeń między podmiotami prawa cywilnego. Powód nie może zatem w sferze prywatnoprawnej zasadnie twierdzić, iż z tytułu tego świadczenia stał się bezpodstawnie zubożony. Poza wszelkim sporem pozostaje, iż sam fakt zawarcia umowy o współpracy pomiędzy spółkami (...) nie mógł zmienić treści obowiązków publicznoprawnych obciążających spółkę (...) wobec ZUS, w związku z czym, w przypadku, gdyby spółka (...) nie zapłaciła tychże składek na rachunek ZUS, spółka (...) nie mogłaby wobec ZUS, powołując się na tę umowę zwolnić się z obowiązku świadczenia składek. Niemniej, spółka (...) składki te zapłaciła, precyzyjnie oznaczając, iż płatnikiem tychże składek jest spółka (...), a przelewy te zostały przyjęte, zarachowane na poczet zobowiązań publicznoprawnych spółki (...), a następnie zewidencjonowane na kontach poszczególnych pracowników, a częściowo przekazane odpowiednim Funduszom. Przyjąć zatem można, iż spółka (...) wystąpiła w roli „posłańca”. Zaś zasada zaufania do działań organu administracji publicznej - ZUS, pozwalała spółce (...) i jej pracownikom do przyjęcia, iż składki zostały prawidłowo i należycie opłacone. Przekonanie to wzmacniał fakt, iż przelewów było kilka i zostały dokonane na przestrzeni paru miesięcy. Dlatego też już jedynie na marginesie, Sąd zauważa, iż skoro wpłacone przez spółkę (...) środki w części zasilają indywidualne konta emerytalne pracowników to wyklucza to stwierdzenie, iż wzbogacony kosztem powoda stał się pozwany ZUS.

Z tych to też przyczyn, Sąd Apelacyjny uznał, iż zarzuty apelacji nie są w stanie wzruszyć trafności zaskarżonego wyroku. Konkluzje te legły u podstaw oddalenia apelacji - w oparciu o art. 385 k.p.c., jako bezzasadnej. O kosztach postępowania apelacyjnego, Sąd Apelacyjny orzekł na zasadzie odpowiedzialności za wynik sporu, zasądzając - w oparciu o art. 98 § 1 i 3 w zw. z art. 108 § 1 k.p.c. - od powoda na rzecz pozwanego 5.400 zł z tytułu zwrotu kosztów zastępstwa procesowego pozwanej w postępowaniu apelacyjnym i kasacyjnym, wyliczonego według stawek minimalnych, określonych w § 6 pkt. 6 w zw. z § 12 ust. 1 pkt. 2 i § 12 ust. 4 pkt. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (tekst jedn. Dz.U. z 2013r., poz.490 ze zm.).

SSO Joanna Głogowska SSA Piotr Wójtowicz SSA Joanna Naczyńska